

Oikeusministeriölle**LAUSUNTO VALTION OIKEUSAPUTOIMISTOJEN RAKKENNEUUDISTUSTA KÄSITEL-
LEEN TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ 25/2014**
(lausuntopyyntö 26.6.2014, OM 6/33/2014)**1. Julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan eriyttäminen**

Mietinnössä esitetty ehdotus julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan eriyttämisestä on kannatettava. Toiminnallisesti oikeusapu ja edunvalvonta ovat koko ajan olleet täysin erillisiä ja edunvalvonnan toimiminen oikeusaputoimiston alaisuudessa on aiheuttanut ainoastaan sekaannusta asiakaskunnan keskuudessa. Eriyttäminen vähentäisi myös esteellisyytilanteita.

Myös hallinnollisesti on hyvä erottaa edunvalvonta itsenäiseksi yksiköksi, pois oikeusavun alaisuudesta. On kannatettavaa, että jatkossa oikeusapu ja edunvalvonta kumpikin huolehtivat omista hallintoasioistaan.

2. Kahdeksan oikeusapupiirin muodostaminen

Kahdeksan oikeusapupiirin mallissa etuna on se, että virastokoot pysyisivät vielä riittävän pieninä ja kokonaisuus olisi myös maantieteellisesti hallittavissa. Tässä mallissa olisi mahdollista muodostaa henkilöstömäärältään suhteellisen samankokoiset oikeusapupiirit. Helsinki muodostaisi yksin oman viraston, mikä voi olla toiminnan kannalta hyvä ratkaisu.

Virkaluvultaan pienimmässä oikeusapupiirissä (Pohjanmaa) olisi 71 ja suurimmassa (Itä-Suomi) 150 virkaa. Tätä oikeuspiirien kokoeroa olisi mahdollista jonkin verran pienentää muodostamalla piirit toisella tavalla.

Kaakkois-Suomen oikeusapupiirin osalta oudoksuttaa Kanta-Hämeen liittäminen tähän piiriin. Maantieteellisesti ja toiminnallisesti Kanta-Häme yhdistyisi luontevammin Sisä-Suomen oikeusapupiiriin. Kaakkois-Suomen oikeusapupiiriin olisi mahdollista lisätä kuuluvaksi esimerkiksi Etelä-Savon oikeusaputoimisto, jolloin myös Itä-Suomen oikeusapupiirin koko saataisiin maantieteellisesti ja virkaluvultaan lähemmäs muiden oikeusapupiirien kokoa.

Ylivieskan oikeusaputoimisto olisi mahdollista liittää Pohjois-Suomen oikeusapupiirin sijasta Pohjanmaan oikeusapupiiriin.

3. Kuuden oikeusapupiirin muodostaminen

Verrattuna kahdeksan oikeusapupiirin malliin on kuuden oikeusapupiirin mallissa ainoastaan yhdistetty Helsinki ja Uusimaa yhdeksi Uudenmaan oikeusapupiiriksi sekä Pohjanmaa ja Sisä-Suomi yhteen Keski-Suomen oikeusapupiiriin. Muiden oikeusapupiirien osalta malli on identtinen kahdeksan oikeusapupiirin mallin kanssa.

Virkaluvultaan pienimmässä oikeusapupiirissä (Kaakkois-Suomi) olisi 108 virkaa ja suurimmassa (Uusimaa ja Keski-Suomi) 184. Tässäkin kokoeroa olisi mahdollista pienentää muodostamalla piirit esityksestä poikkeavalla tavalla. Maantieteellisesti oikeusapupiirit olisivat suurehkoja, mikä voi vaikeuttaa käytännön hallinnointitehtävien hoitoa.

Kaakkois-Suomen oikeusapupiirin kannalta tilanne on sama kuin kahdeksan oikeusapupiirin mallissa; Kanta-Hämeen sijasta piiriin voisi yhdistää maantieteellisesti enemmän ”kaakonkulmilla” olevan oikeusaputoimiston (Etelä-Savo tai Itä-Uusimaa).

4. Tehtäväkuvat

Hallinnolliset tehtävät oikeusaputoimistoissa ovat viime vuosien aikana lisääntyneet siinä määrin, että on järkevää keskittää hallinto mahdollisimman pitkälle piiritasolla toimivalle oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtajalle.

Oikeusapupiirin johtajan tehtäviin tulee kuulua ennenkaikkea tulosneuvotteluihin liittyvät asiat, piirikohtaisten suunnitelmien laatiminen, lausuntojen antaminen ja yleisten toiminta- ja menettelytapojen kehittäminen. Suuret välimatkat oikeusapupiirin sisällä saattavat vaikeuttaa joidenkin ehdotuksessa piirijohtajalle osoitettujen tehtävien hoitamista, tällaisia tehtäviä ovat esim. piiriä koskevien sopimusten allekirjoittaminen, toimitila-asioista vastaaminen sekä laskujen hyväksyminen. Piirin johtajan tehtävien hoitaminen edellyttää tarkkaa tuntemusta kunkin oikeusaputoimiston olosuhteista.

Ehdotuksen mukaisilla työnjaoilla on oikeusaputoimiston johtavan julkisen oikeusavustajan sekä edunvalvontatoimiston johtavan yleisen edunvalvojan työpanosta mahdollisuus ohjata nykyistä paremmin asiakastoimeksiantojen hoitamiseen, mitä on pidettävä hyvänä asiana.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtavan työnkuvan kannalta huolestuttaa lähinnä se, että hänen kosketuspintansa ruohonjuuritason työhön ja sen asettamiin vaatimuksiin saattaa ajan myötä vähentyä liikaa.

5. Yhdentoista oikeusaputoimiston muodostaminen

Tätä mallia on mietinnössäkin pidetty vaihtoehtoista heikoimpana. Toimiston kasvattamisella on niin oikeusapu- kuin edunvalvontatoiminnankin kannalta haitallisia vaikutuksia, sillä esteellisyystilanteet lisääntyisivät. Monipaikkaisuus on johtamisen kannalta haasteellista, eikä suuremmasta yksiköstä käytännön työssä olisi odotettavissa hyötyjä.

Mietinnössä esitetty näkökanta siitä, että avustajilla olisi suuremmassa toimistossa mahdollisuus erikoistua tiettyyn oikeudenalaan, ei ole käytännön tasolla realistinen, kun välimatkat toimipisteiden välillä tulisivat kuitenkin olemaan pitkiä.

6. Keskusviraston perustaminen

Keskusvirastomallin toteuttaminen oikeusavun puolella ei vaikuta realistiselta, kun otetaan huomioon sen kustannusvaikutukset. Hallinnon lisäämistä toiminnan kustannuksella ei voi koskaan pitää kannatettavana.

7. Oikeusapuviraston perustaminen

Oikeusapuviraston luominen aiheuttaisi myös ylimääräisiä kustannuksia ja lisääisi hallintoa. Hyödyt mallissa ovat suhteellisen vähäiset ja vastaavasti uhkakuva esteellisyysongelmien lisääntyminen.

8. Parhaana pitämäni malli

On toivottavaa, ettei rakenneuudistuksessa luoda liian suuria hallinnollisia yksiköitä, joissa hallintoa johtavat virkamiehet ovat liian kaukana yksittäisistä oikeusaputoimistoista ja käytännön työtä tekevistä virkamiehistä. Suurissa yksiköissä on lisäksi se vaara, että osa hallintotehtävistä jäisi kuitenkin käytännössä toimistojen hoidettavaksi.

Kahdeksan oikeusapupiirin mallissa on parhaat mahdollisuudet päästä siihen tavoitteeseen, että hallintotehtävät pystyttäisiin hoitamaan piirin johtavan ja hänen apunaan toimivien hallintosihteerien toimesta. Piirit eivät muodostuisi virkamäärältään liian suuriksi, eivätkä myöskään maantieteelliset etäisyydet piirin toimistojen välillä muodostuisi kohtuuttoman pitkiksi (lukuunottamatta Pohjois-Suomea, jossa on kuitenkin jo totuttu pitkiin matkoihin).

Lappeenrannassa 29. päivänä elokuuta 2014

Eija Lehtonen
johtava julkinen oikeusavustaja ma
Lappeenrannan oikeusaputoimisto